

Marinarkeologisk konferens i Sassnitz

– lockade deltagare från hela Europa

Den 18-21 februari arrangerades det i Sassitz, Tyskland, en internationell konferens om marinarkeologi, IKUWA 99. Under de tre första dagarna hölls ett stort antal föredrag, den fjärde dagen ägnades åt exkursion. Parallellt med föredragen visades också ett stort antal videofilmer om marinarkeologi.

AV GÖRAN EKBERG

Föredragen var arrangerade i tre block med var sitt tema. Under det första temat *Medeltida och tidigmedeltida arkeologi* berättade bland annat Iwona Pomian från Polen om undersökningarna vid hamnen i Puck. Platsen, som upptäcktes av sportdykare 1977, består av timmer och stenkonstruktioner täckande en yta av mer än 12 hektar.

1991 inledde Sjöfartsmuseet i Gdansk undersökningar på platsen. Genom dessa har man kommit fram till att det rör sig om två separata anläggningar där den äldsta dateringen som framkommit är 907 e Kr. Undersökningen av platsen är tvärvetenskaplig och omfattar förutom det arkeologiska inslaget även bland annat paleobotanik och geologi.

Thomas Förster, som jobbar för den kulturminnesvårdande myndigheten i Mecklemburg-Vorpommern, höll ett intressant föredrag om vraken runt Rügen. Han berättade att man i längs kusten i Mecklemburg-Vorpommern, som Rügen tillhör, sedan 1994 systematiskt har registrerat vrak. Man har hittat ett flertal vrak från 1200-1400-tal vilka i flera fall kan kopplas till de hanseatiska städerna Stralsund, Rostock och Greifswald. Dessa vrak har bidragit med viktig information om lokal skeppsbyggnadstradition och visat på inflytandet från det skandinaviska området och västeuropa.

Ett speciellt intressant vrakfynd är det så kallade *Gellenvraket* som påträffades vid den söd-

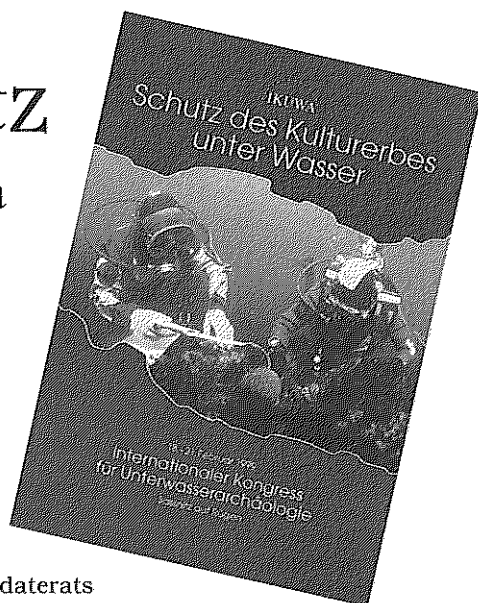
ra udde av ön Hiddensee på västra sidan av Rügen. Fartyget har genom dendrokronologi daterats till omkring 1330 och är det äldsta vraket i Mecklemburg-Vorpommern som har kunnat undersökas under vattnet. Vraket, som ligger på endast tre meters djup, har ett ovanligt treskiktsskrov där ett inre klinklager täcks av ett yttre kravellager. Mellanrummet har fyllts med små ribbor med triangulärt tvärsnitt.

När man undersökte vraket hittades en del av fartygets last. Den visade sig bestå av öländska kalkplattor. Dessa tros ha varit avsedda för husbyggen i Hansastaden Stralsund. Lasten tillsammans med dendroproven, som bäst passar på svenska serier, gör att man tror att vraket har svenskt ursprung. Idag är både last och skrov bärgad och väntar på PEG-konservering.

Engelsmannen David Gaimster berättade om sin forskning kring hanseatiskt handelsutbyte i Östersjön 1200-1600. För att få reda på hur den hanseatiska livsstilen spreds runt Östersjön har Gaimster undersökt en mängd keramik från olika fyndplatser. Vrak, hamnar och städernas stränder har intresserat honom. Han har bland annat studerat keramiken som hittades vid utgrävningen av Slottsfläskan i Kalmar. Gaimster har typologiserat och daterat keramiken och sammanställt sitt arbete i en bok.

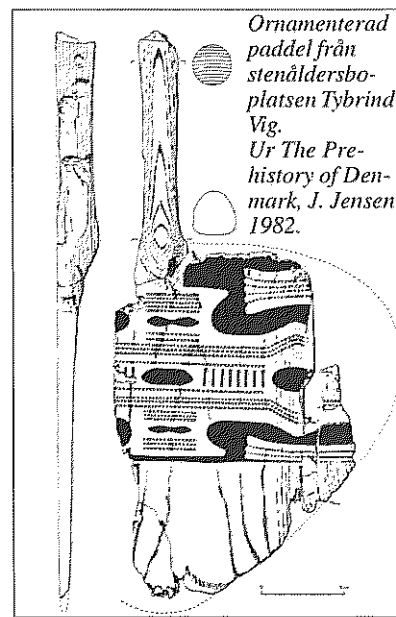
Stenålder under vattnet

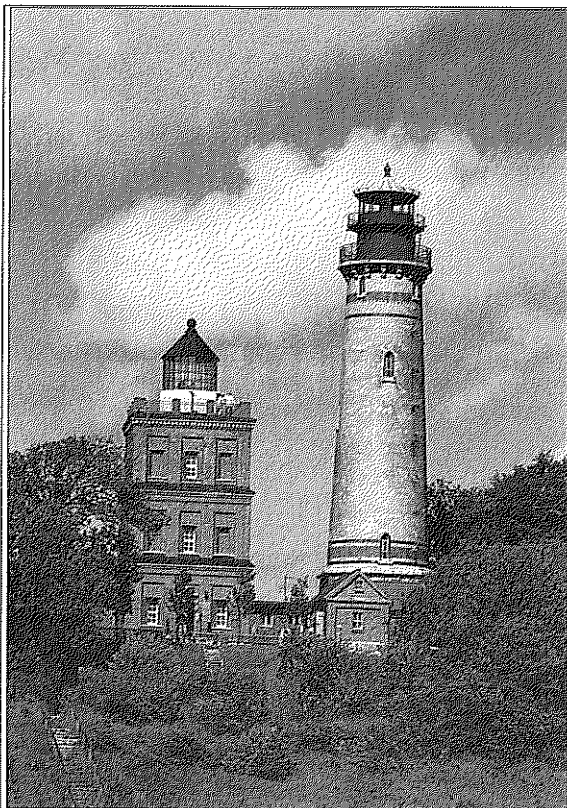
Under det andra blocket som hade temat *Förhistorisk arkeologi* tala-

de Flemming Rieck, från Roskilde i Danmark, om danska stenåldersboplatser. Han berättade att man i Danmark under de senaste 25 åren utvecklat en stor kunskap om stenåldersboplatser och hur man bäst ska undersöka dessa. En stor del i undersökningarna av dessa platser har sportdykare.

Han berättade även att i och med att boplatserna som påträffats under vattnet grävts ut har en ny typ av stenåldersartefakter hittats såsom rep, fiskeutrustning, textil, ornamenterade trädetaljer mm. Skälet till att dessa nya fynd har kunnat göras är givetvis de goda bevaringsförhållanden som råder i fyndlager under vatten. Rieck gick därefter vidare

Runt Rügens kust har många fartyg följt under århundradenas lopp. Den välkända fyrken vid Kap Arkona (th) är från 1902. Till vänster syns den gamla fyren från 1827.

Vrak i Medelhavet

Tredje blocket hade rubriken Klassisk arkeologi. Förste talare var amerikanen Cemal Pulak som berättade om maritim handel under sen bronsålder. Han gjorde detta med utgångspunkt från två vrakfynd vid den turkiska kusten, ett vid Cape Gelidonya och ett vid Ulu Burun.

Vraket vid Cape Gelidonya, som har

daterats till ca 1200 före Kristus, representerar ett enkelt handelsfartyg som färdades från hamn till hamn för att hitta lönande transporter. Det har förmodligen haft en tillverkning av järnföremål ombord vilka de har försökt avyttra i olika hamnar i Medelhavet. På vrakplatsen har nämligen en stor mängd restprodukter från järntillverkning hittats. Fartyget har troligen haft cypriskt eller syriskt ursprung.

Vraket vid Ulu Burun, daterat till 1300-tal, representerar däremot en mer officiell transport av varor där en mycket värdefull last har skeppats ut till en förmodligen mycket speciell mottagare. Tankar finns om att fartygets ursprung nästan varit av kunglig klass. Elefantbetar, flodhästbetar, ebenholtz och andra lyxvaror har hittats på vraket. I lasten fanns dessutom tio ton koppartackor och ett ton tenntackor.

Italienaren Carlo Beltrane berättade om ett vrakfynd vid Spargi på nordöstra Sardinien. Med hjälp av porslin och amforor som hittats på vrakplatsen har man lyckats datera vraket till århundradena straxt innan Kristi födelse. Vraket som undersöktes första gången 1958 plundrades straxt därefter ganska hårt. Dock har senare undersökningar givit

mycket information. Fartygets last bestod till stor del av möbler och man tror att vraket varit involverat i handel med möbler.

Tredje och sista föreläsningdagen avslutades med två paneldiskussioner. Den första handlade om den internationella lagstiftningen av det kulturella arvet under vattnet. Det visade sig finnas ungefär lika många uppfattningar om vad denna lag skall innehålla som det fanns deltagare i panelen.

Den andra panelendiskussionen som hade rubriken *Commercial excavations and trade of antiquities* blev avsevärt livligare än den första. I panelen ingick bland annat en advokat som hjälper flera amerikanska skattjägarfirmor med byråkratin i Europa. I panelen fanns även Greg Stemm, president i en av de största skattjägarsammanslutningarna i USA. Mot dessa två fanns det en rad arkeologer. Det visade sig snabbt att de båda sidorna inte hade mycket gemensamt. Skattjägarernas inställning är att vrak skall indelas i två kategorier, historiskt viktiga och övriga. De historiskt viktiga skall skyddas medan övriga vrak får "plundras". Givetvis anser de att de historiskt viktiga vraken bara är en mycket liten del av de befintliga vraken.

Resurserna som dessa skattjägare har bakom sig är i många fall enorma. Pat Clyne, som är Mel Fishers efterträdare, fanns i publiken denna sista dag och han berättade att hans organisation har två museer och förfogar över tre stora konserveringslaboratorier. Kompetensen att ta hand om föremålen vill man nu erbjuda staten på konsultbasis.

Konferensen i Sassnitz kan sammanfattas som mycket intressant men tyvärr med väl många föredrag på tyska. Många av de 250 deltagarna var inte från Tyskland.

Filmerna som visades parallellt med föredragen deltog i en tävling där priser delades ut för de bästa bidragen. Dessutom hade det undervattenarkeologiska museet i staden arrangerat en poster-utställning med deltagare från de flesta länder som var representerade vid konferensen.

och berättade om en av de mest kända stenåldersboplatserna under vattnet, Tybrind Vig från ertebölleperioden.

Den danske arkeologen Jörgen Skaarup från Langelands Museum i Rudkøbing talade om stenåldersboplatser på södra Langeland. Under 28 år har museet på Langeland sökt och undersökt stenåldersboplatser. Man har hittat ca 80 stycken. En av dessa platser är Møllegabet. Här har sedan länge arkeologer tillsammans med sportdykare gjort undersökningar. Bland fynden finns en stor mängd djurben från bland annat gris, ren, val, fisk och hund. Man har dessutom hittat en stockbåt i vilken en person var begravd. man påträffade skelettet av en yngre man i båtens akre del.

Lutz Klassen talade om erteböllekulturen, en jakt och fiskekultur i Östersjöområdet. Han har i sin forskning intresserat sig för spridningen och utväxling av prestigeföremål i västra Östersjön. Han har undersökt föremålens ursprung för att kunna identifiera de långväga handelskontakterna som fanns redan under ertebölleperioden.